

GROTE VERSCHILLEN IN BEHEERKOSTEN RIOOL PER GEMEENTE

DE TOMBOLA VAN DE RIOOLHEFFINGEN

B I N G O

9	20	33	55	61
6	27	39	46	72
12	30		51	64
11	25	40	47	68
10	17	41	57	74

Een meerpersoonshuishouden in Veenendaal betaalt gemiddeld 79 euro aan rioolheffing, een huishouden in Zwartewaterland 375 euro. Dat blijkt uit cijfers die elk jaar worden verzameld door onderzoeksinstituut COELO. Hoe kan het dat de hoogte van de rioolheffing per gemeente zo enorm uiteenloopt?

Tekst Peter Boorsma en Roel Smit | Beeld Istockphoto

Ieder jaar komt het Groningse onderzoeksinstituut COELO met een overzicht van de tarieven van de belangrijkste heffingen van alle gemeenten. Veel aandacht gaat uit naar de verschillen bij de onroerendezaakbelasting (ozb) en welke gemeente het hoogste en het laagste tarief hanteert. Veel minder aandacht is er voor de rioolheffing. Vreemd, want een gezin betaalt gemiddeld bijna evenveel aan rioolheffing als aan ozb (in 2015 respectievelijk 189 euro en 263 euro per jaar). Daarbij kan de hoogte van de rioolheffing per gemeente enorm verschillen. Zo betalen meerpersoonshuishoudens in Veenendaal gemiddeld bijna 79 euro; in Zwartewaterland maar liefst 375 euro. Waarom zulke grote verschillen?

Het kan in ieder geval niet zo zijn dat de 'dure gemeenten' de inkomsten uit de heffing uitgeven aan andere zaken. Dat mag namelijk niet. Inkomsten uit de rioolheffing mogen alleen gebruikt worden voor het aanleggen, vervangen en beheer van het riool en sinds 2006 ook voor de afvoer van regenwater en de bestrijding van grondwateroverlast. Als de opbrengsten van de rioolheffing niet kostendekkend zijn, mogen gemeenten wel bijpassen uit de algemene middelen, maar in de praktijk gebeurt dat nauwelijks. Dus dat verklaart de grote verschillen niet.

BODEM

De samenstelling van de bodem – zand of veen – maakt wel veel uit voor de rioolkosten, vertelt Cees-Anton van den Dool, groepshoofd Advies bij Nelen & Schuurmans. Veengrond is veel zwakker, waardoor verzakkingen, rioolbreuk en lekkages vaker voorkomen en het onderhoud duurder is. Bovendien gaat een stelsel in veengrond misschien veertig jaar mee en een stelsel in zandgrond misschien wel negentig jaar. "Gemiddeld is de rioolheffing in het westen dan ook hoger dan in de rest van het land", constateert onderzoeker Corine Hoeben van het COELO op basis van haar cijfers.

Verder kan de omvang van het buitengebied van invloed zijn, doordat de kosten van de aanleg en het beheer van de riool relatief hoog zijn. Maar ook de voorgeschiedenis is van belang. Van den Dool: "Als je voorganger er een potje van heeft gemaakt, zit je met een slecht onderhouden stelsel dat veel opknapwerk vergt, of je betaalt nog tientallen jaren enorme afschrijvingen."

Hoeben wijst er verder op dat de aanlegkosten van nieuw riool in een nieuwbouwwijk worden bekostigd uit de grondexploitatie. Een deel van de rioolkosten is dus onzichtbaar, wat vergelijken tussen gemeenten moeilijk maakt.

INVLOED

Allemaal factoren, die de rioolbeheerder moeilijk kan beïnvloeden. Er zijn echter ook factoren waarop hij wel degelijk invloed heeft. Zo is het de vraag wat je precies verstaat onder rioolbeheer; sommige gemeenten rekenen het straatvegen tot de rioollasten: schone straten helpen immers voorkomen dat de straatkolken verstopt raken. Daarnaast is de hoogte van >

De samenstelling van de bodem maakt veel uit voor de rioolkosten

de rioolheffing te beïnvloeden door investeringen sneller of juist langzamer af te schrijven (zie kader *Gelijk afschrijven of niet?*).

Van den Dool: "Al met al wil een lage rioolheffing niet perse zeggen dat een gemeente het goed doet: er zijn te veel factoren die de verschillen kunnen verklaren. Maar op basis van mijn ervaring kan ik wel zeggen dat een gemeente met goede kennis van de werking en staat van het stelsel, het meestal beter doet. Het leeuwendeel van de rioolkosten betreft vervanging. Er is dus veel geld te besparen door een riool precies op het juiste moment – niet te vroeg, niet te laat – te vervangen."

Met die kennis over het stelsel, valt volgens Van den Dool meer te besparen dan met verdere afstemming met andere gemeentelijke afdelingen over het openbreken van straten. "Gemeenten zetten natuurlijk al in op 'werk met werk maken', maar als je niet oplet, kan het ertoe leiden dat gemeenten riool te vroeg wordt vervangen omdat de straat dan toch open ligt. Mijn aanbeveling: besteed meer geld aan het vergaren van kennis over de werking en de staat van het rioolstelsel."

Hoe gemeenten slim kunnen omgaan met investeringen in aanleg en onderhoud van rioolstelsels? Lees daarvoor ook het artikel op pagina 30: 'Gezocht! High tech meetmethodes voor het riool'

GELIJK AFSCHRIJVEN OF NIET?

Rioolstelsels werden vanouds in twintig, veertig of zelfs tachtig jaar afgeschreven. Onverstandig, vindt programmanager Rob Hermans van stichting Rioned, de koepel voor stedelijk waterbeheer en riolering. Het is veel beter de kosten in één keer voor je rekening te nemen, zodat je toekomstige generaties niet met de kosten opzadelt.

De eerste paar jaar pakt dat duurder uit, omdat de gemeente de kosten van nu betaalt, plus de aflossingen en rente uit het verleden. Maar op termijn is het toch goedkoper en kan er flink bespaard worden op de jaarlijkse rioolheffing, aldus Hermans.

Honoraire hoogleraar Economie van de Publieke Sector aan de Rijksuniversiteit Groningen Flip de Kam heeft echter zijn bedenkingen. "Het is vreemd om grote investeringen in één keer af te schrijven. Op investeringsgoederen kan – net als in het bedrijfsleven – het beste worden afgeschreven in een tempo dat overeenkomt met de waardedaling door technische en economische slijtage. Zo bereik je dat elke generatie zijn eigen lasten draagt."

Afschrijven in één keer betekent volgens De Kam dat in het desbetreffende jaar een enorm verlies wordt geleden, terwijl er in latere jaren een geflatteerd positief resultaat wordt geboekt. "De wens te komen tot een gelijkmatige lastenontwikkeling in de tijd is een ander argument om grote, eenmalige uitgaven via afschrijvingen in de tijd uit te smeren."

Volgens Hermans zijn grote gemeenten prima in staat om het werk aan het riool en dus ook de kosten over de jaren te verdelen. Voor kleinere gemeenten is dat natuurlijk lastiger, maar die kunnen ervoor kiezen een deel direct uit de heffing te betalen en een deel te activeren. Of ze kunnen een spaarpot maken. Hermans: "Het gaat erom dat een goede keuze gemaakt wordt op basis van goede gegevens."

In die afweging moeten gemeenten meenemen dat een riool ontzettend lang meegaat, soms tot honderd jaar. "Het kan gebeuren dat een woonwijk over vijftig jaar wordt afgebroken omdat de woningen niet meer voldoen. Het riool heeft dan geen functie meer. Dan is het maar beter dat het al is afgeschreven. Ook de klimaatverandering kan vragen om een ander soort rioolstelsel. Dat is niet decennia tevoren te voorspellen."

DE DUURSTE!

'Zwartwaterland is bezig met een inhaalslag'

"Natuurlijk wordt er gesputterd", zegt wethouder Dick Visserman van Zwartewaterland. "Maar we hebben wel ons uiterste best gedaan om te verklaren waarom de rioolheffing omhoog is geschoten. Dat wordt nu ook aanvaard."

Een gemiddeld meerpersoonshuishouden betaalt in Zwartewaterland 375 euro per jaar aan rioolheffing; ruim 100 euro meer dan vorig jaar en het hoogste bedrag in heel Nederland. Maar er valt volgens Visserman niet aan te ontkomen. "Het Rijk schrijft voor hoe we met onze zorgplicht afvalwater moeten omgaan, en daar moeten we aan voldoen."

Een probleem in Zwartewaterland is de ondergrond. Die bestaat grotendeels uit veen, maar net niet genoeg om in aanmerking te komen voor een hogere algemene uitkering van het Rijk. En het is met drie kernen en een enorm buitengebied een weinig compacte gemeente met een relatief groot stelsel. Daarbij is de heffing in voorafgaande jaren te laag geweest. Diverse riolen en gemalen moeten vervangen worden en er worden riolen afgekoppeld. Omdat de rioolheffing kostendekkend moet zijn, zit er nu niets anders meer op dan de heffing te verhogen.

De heffing zal de komende jaren nog wel verder stijgen

omdat Zwartwaterland nu ook alle investeringen direct afschrijft. De kosten daarvan komen bovenop de aflossingen van investeringen van voorheen. “Na die inhaalslag daalt de heffing hopelijk weer en beschikken we over een goed functionerend rioelstelsel.”

DE GOEDKOOPSTE!

‘Veenendaal kent een historie van lage heffingen en lage ozb’

“Dat Veenendaal met gemiddeld 78,60 euro per huishouden de laagste rioelheffing heeft, kan ik niet op mijn conto schrijven, want ik zit hier pas een jaar”, zegt Frits Beckerman, die als wethouder verantwoordelijk is voor onder meer het rioelbeheer.

De hoofdoorzaak voor de lage rioellasten ligt in het feit dat Veenendaal een heel compacte gemeente is met nauwelijks buitengebied. En – anders dan de naam doet vermoeden – ligt Veenendaal vooral op zandgrond, waardoor de riolering langer meegaat. Bovendien zijn er de laatste tientallen jaren twee grote wijken gebouwd. De rioelaanleg is betaald uit de grondexploitatie, maar de bewoners betalen wel mee aan het beheer van het rioel in het oude gedeelte.

“Veenendaal kan er wel trots op zijn dat we al tien jaar ge-

leden – veel eerder dan veel andere gemeenten – proactief zijn begonnen met het vervangen van het rioel”, aldus Beckerman. “Verder is er een historie van lage heffingen, lage ozb en goed letten op de uitgaven. Zo werken er hier relatief weinig ambtenaren. We hebben een transparante heffing van *een woning zoveel en een gebruiker zoveel*; dat scheelt in uitvoeringskosten. Kennis over het buitengebied tanken we gratis bij de buurgemeenten Barneveld en Ede, waarmee we op verschillende terreinen samenwerken. En we combineren de werkzaamheden met bijvoorbeeld wegconstructies. We moeten wel slim zijn, want een forse stijging van de lokale lasten is voor de gemeenteraad onacceptabel.”

BESPARINGEN

In 2015 zijn de totale rioelkosten in Nederland met 2,4 procent gestegen tot 1,4 miljard euro. Die stijging komt voor een deel doordat er meer aansluitingen zijn. De gemiddelde rioelheffing per huishouden is met 1,9 procent gestegen. Om in 2020 de jaarlijkse besparing van 210 miljoen euro te halen die in het Bestuursakkoord Water is afgesproken, moeten de uitgaven aan de rioleringszorg met 25 procent dalen ten opzichte van de prognose van de Rioned-Benchmark uit 2010. >

GEMEENTEN VOORZIEN STIJGING RIOELHEFFING DOOR KLIMAATVERANDERING

De overgrote meerderheid (90 procent) van de Nederlandse gemeenten verwacht dat de rioelheffing de komende jaren zal stijgen. Deze stijging zal echter niet extreem zijn. Acht op de tien gemeenten voorzien voor de komende vijf jaar een stijging van minder dan 10 procent of ongeveer ‘gelijk aan de inflatie’. De meerderheid van de gemeenten zegt met deze gelden extra maatregelen te betalen om zich voor te bereiden op klimaatverandering (klimaatadaptatie). Het aantal gemeenten dat zegt burgers en bedrijven te willen aanzetten tot maatregelen, is iets minder groot.

Dit blijkt uit een onderzoek van advies- en ingenieursbureau Royal HaskoningDHV onder een kleine honderd gemeenten. Het onderzoek, waarvan de resultaten begin juni verschijnen ter gelegenheid van het jaarcongres van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG), geeft een beeld van hoe gemeenten aankijken tegen hun opgaven op het gebied van water en aanpassing aan het veranderende klimaat. Van

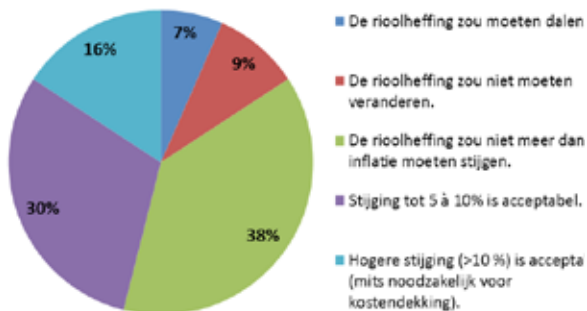
de ondervraagde gemeenten zegt ongeveer de helft dat ze de afgelopen twee jaar zijn geconfronteerd met schade als gevolg van regenwater dat gebouwen instroomde of doorlopende wegen die geblokkeerd raakten.

De ondervraagde gemeenten zien voor zichzelf ‘wateroverlast door hevige neerslag’ dan ook als hun grootste weer- of klimaatprobleem op dit moment. Uit een lijst van mogelijke antwoorden kiezen ruim acht op de tien gemeenten dit als een van de meest urgente problemen. Zaken als overstromingen door hoge waterstanden, hittestress en schade door dalende grondwaterstanden worden veel minder vaak genoemd.

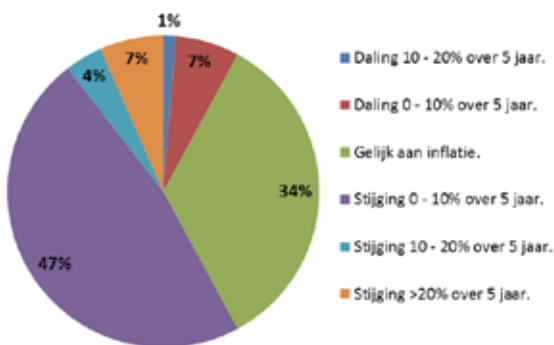
“Logisch antwoorden”, zegt Arnold Wielinga, senior adviseur integraal stedelijk waterbeheer bij Royal HaskoningDHV. Hij voerde het onderzoek uit. “Veel water op straat, is een zichtbaar probleem; hinder is meteen duidelijk. Dat het veranderende klimaat ook een probleem veroorzaakt op het gebied >

Gemeentelijke houding t.o.v. stijging rioolheffing (boven) en verwachte ontwikkeling rioolheffing (onder), in % respondenten.

In hoeverre acht u een stijging van de rioolheffing acceptabel om de doelen voor het stedelijk waterbeheer te behalen / de problemen vanuit de klimaatontwikkeling te minimaliseren?

Welke ontwikkeling van de rioolheffing per huishouden verwacht u over de komende 5 jaar?

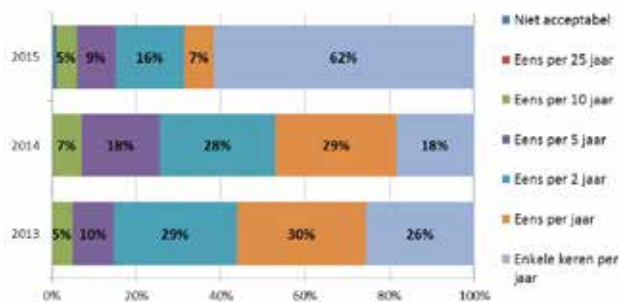

van grondwaterstanden en oppervlaktewaterkwaliteit, zal niet elke gemeente zich nu al realiseren, maar die problemen zijn er wel degelijk.”

Gemeenten blijken overigens realistisch bij het inschatten van hun mogelijkheden om de overlast van extreme buien te beperken. Een grote meerderheid vindt dat ‘hinder’ (bijvoorbeeld water op straat) als gevolg van hemelwateroverlast niet altijd valt te voorkomen, maatregelen van de gemeente moeten er vooral op gericht zijn ‘schade’ te vermijden. “Dat stelt gemeenten”, aldus Wielinga, “wel voor de taak de verwachtingen van hun burgers goed te managen, zodat deze weten wat ze wel en wat ze niet van hun lokale overheid mogen verwachten.”

Volgens gemeenten acceptabele frequentie van ‘hinder door water op straat’ (boven) en ‘hemelwateroverlast met schade’ (onder), in % respondenten voor de jaren 2013, 2014 en 2015.

Welke frequentie van ‘water op straat’ (tijdens een heftige bui enige tijd een laag water op straat - wel hinder, geen schade in woningen of bedrijven) vindt u acceptabel?

Welke frequentie van ‘hemelwateroverlast met schade’ (schade in woningen/bedrijven doordat waterpeil tot boven het vloerniveau komt) vindt u acceptabel?

Regenwater is volgens de gemeenten die aan het onderzoek hebben deelgenomen een groter probleem dan grondwater, hoewel dat per regio sterk zal verschillen. In ruim de helft van de gemeenten was de afgelopen twee jaar sprake van schade die het gevolg was van te hoog grondwater, in slechts een op de tien gemeenten was de afgelopen twee jaar schade als gevolg van te laag grondwater (bijvoorbeeld door het rotten van droogstaande houten heipalen). |

Het volledige onderzoeksresultaat is (vanaf 2 juni) te vinden op de website van Royal HaskoningDHV. Te raadplegen via de QR-code of kijk op www.royalhaskoningdhv.com

